

מונחי מיקרוביולוגיה וסרולוגיה

רשימת מונחים זו קבעה הוועדה למונחי מיקרוביולוגיה וסרולוגיה של ועד הלשון העברית, שפעלה בירושלים מח' בטבת תש"ז ועד כ"א בתמוז תש"ח. הדרישה לכוון ועדה זו באה מצד המחלקה לבקטריולוגיה וסרולוגיה של בית החולים האוניברסיטאי "הדסה", וד"ר י' גורביץ מנהלה אף הכין את הצעת היסוד, שכללה בחלקה מונחים, שהניח ועד הלשון בשנים הקודמות במקצועות מקורבים. הוועדה – שחבריה היו פרופ' ש' אדלר (אוניברסיטה), פרופ' א"ל אוליצקי (אוניברסיטה), ד"ר י' גורביץ (אוניברסיטה), ד"ר י' ליבוביץ (אוניברסיטה), ד"ר ז' מונטנר, ד"ר א' פורת (ועד הלשון), ד"ר י"י רבלין (ועד הלשון), ומזכירה ד"ר ז' בן-חיים – דנה בחומר הזה בשתיים עשרה ישיבות והביאה את מסקנותיה לפני קהל בלשנים ואנשי המקצוע, קודם שסיכמה את דיוניה ומסרה את הרשימה לפרסום.

תודת הוועדה נתונה לכל אלה שסייעו לה בהצעותיהם והערותיהם, והם: ד"ר ש' אינהורן (ועד הלשון), אינג' ש' אירמאי (הטכניון), ה' ש' ייבין (ועד הלשון), ה' ג' מינץ (תחנת-הניסיונות ברחובות), ד"ר י' פיגנבאום, ד"ר רובינגר, פרופ' י' רייכרט (תחנת-הניסיונות ברחובות).

הערה: המונחים הלועזיים נתונים או בלטינית או באנגלית, לפי שגירתו של המונח בלשון בעלי המקצוע בארץ, אין לבקש כאן עקיבות.

anaerobic	לא-אירני	Acid alcohol fast	יצִיב כְּלָפִי כְּהֶל־חֻמְצָה
animal inoculation	נסוֹי חֵיִית	acid fast	יצִיב כְּלָפִי חֻמְצָה
ankylostoma	אַנְקִלִית	actinomyces	פְּטֵרִית־קֶרְנִים, אֶקְטִינוֹמִיֶּצֶט
antibody	נוֹגֵדִין	aerobic	אִירְנִי
antigen	אַנְטִיגֵן	agglutinate	צְמַת ²
antiseptis	בְּעוֹר הָאֵלֶח	agglutinate, to –	צְמַת
antiseptic	מְבַעֵר הָאֵלֶח	agglutination	צְמוּת
antitoxin	נוֹגֵד הַרְעָלָן	agglutination, flocculative –	צְמוּת פְּתִיתִי
ascaris	כְּרֶץ	agglutination, granulative –	צְמוּת גְּרַגְרִי
asepsis	לא-אֵלֶח	agglutinin	צְמָתָן
aseptic	לא-אֵלוֹח	agglutinogen	מְחוֹלֵל צְמָתָן
attack	הַתָּקָף	aggressin	תְּקוּף
autotrophic	אוֹטוֹטְרוֹפִי	amboceptor	אֶמְבוֹצְפָטוֹר
autovaccine	תְּרִיב עֲצָמָנִי	amoeba	חִלוֹפִית

1. השתתף אך בישיבה הראשונה, משום שיצא אותה שעה חוצה לארץ לזמן ממושך.
 2. הוועדה בחרה בשורש צמת ולא ב'צמד, מפני שבצמת יש נוסף על המשמעות צמד גם הוראת השמדה, והרי זה מביע את המושג agglutination יפה.

decolorization	נְטִילַת הַצָּבֵעַ	avirulent	לא-אֵלִים
diplococcus	נְקָדִים	Bacterium	מְתַג (במובן המצומצם)
droplet infection	זְהוּם ע"י טְפוֹת	¹ (במובן הכללי כשם נרדף למיקרובה)	חִידֵק
Endamoeba	חִלּוּפִית הַמַּעִים	bacterium fusiformis	מְתַג פִּישׁוּרִי
endamoeba histolytica	חִלּוּפִית הַמַּעִים	bacteriemia	בְּקַטְרִיאֵמִיָּה, חִידָקִים ¹ בְּדָם
endo-	פְּנִימִים	bacteriolysin	מְסַן הַחִידָקִים
endogenous infection	זְהוּם-פְּנִימִים	bacteriolysis	הַמְסוֹת הַחִידָקִים
endotoxin	רַעַל-פְּנִימִים	blood cloth	קְרִישׁ הַדָּם
exo-	חוּץ	blood group	סוּג הַדָּם
exogenous infection	זְהוּם-חוּץ	body (in virus diseases e. g. Negri body)	גוֹפִיָּף (במחלות וירוס)
exotoxin	רַעַל-חוּץ	body, inclusion -	גוֹפִיָּף סָגָר
Facultative, unobligatory (aerobic)	יַחְסִי ² (אוֹוִירָן)	Carrier (of bacteria or parasites)	נוֹשֵׂא (של חיידקים או טפילים)
fission	הַתְּפִלְגוֹת (של תאי המיון)	coccus	נְקָד
flagellatum	שׁוֹטְנִית	complement	מְשָׁלִים
flagellum	שׁוֹטֵן	complement fixation	קְבִיעַת הַמְשָׁלִים
flocculation test	מְבַחַן הַפְּתוֹת	complement fixation test	מְבַחַן קְבִיעַת הַמְשָׁלִים
furuncle	סְמָטָה (ר) סְמָטוֹת)	contaminated	מְסֻאָב
furunculosis	סְמָטָת	contamination	סְאוּב
Gonococcus	נְקָד הַזִּיבָה	counterstain	צְבִיעַה נְגוּדִית
gumma	גָּמִית	cross matching	נְסוּי תְּצַלְבָת
Haemolysin	מְסַן-הַדָּם	compensation	קְזוּז
haemolysis	הַמְסוֹת הַדָּם	overcompensation	קְזוּז-יִתֵּר
heterologous	שֶׁלֹא מְמִינוּ	contagious (כגון : המחלה מידבקת לאדם)	מְדַבֵּק
heterotrophic	הֵטְרוֹטְרוֹפִי	culture	תְּרַבּוֹת
homologous	מְמִינוּ	cyst	כֵּיס
Immune	חִסִּין	Dark field	שָׂדֶה אֲפֵל
immunity	חִסִּינוּת	desensitization	נְטִילַת הֶרְגִישוֹת
immunity, congenital —	חִסִּינוּת מְלֻדָּה		

1. השם bacterium היה כולל תחילה צורות שונות של חיידקים, כגון מתג, נקד, שלשלה, אך היום משתלבים לצמצמו לכדי הגדרת החיידק שבצורת המתג בלבד. במונחים העבריים נקטה הוועדה שיטה זו, אבל הואיל ובספרות המקצועית הלועזית אין עדיין קביעות בכך, אין לתמוה שמלת bacterium מובעת עתים חיידק ועתים מתג, הכול לפי העניין.

2. המונחים העבריים: יחסי, מוחלט כתיאור האווירן מדויקים מן הלועזיים, והוועדה לא מצאה לנחוץ לתרגם באופן מילולי אווירן-רשות, אווירן-חובה, כפירושם של המונחים הלועזיים.

meningococcus	נְקֵד הַשְּׁבֵתָה	immunity, acquired —	חִסְיוֹנוֹת נִקְנִית
mordant	צָרֵב	immunology	תּוֹרַת הַחִסְיוֹנוֹת
Nematodes	נִימְנִיּוֹת	immunisation	חִסּוֹן
Obligatory (anaerobic)	מְזוֹלֵט (לֹא-אֵוִירָנִי)	immunise, to —	חִסֵּן (נִגְד)
opsonins	אוֹפְסוֹנִינִים	inactivate, to —	הִבְטֵל
organ antibody	נֹגְדוֹן לְאֵיבָר	inactivation	הִבְטֵל
oxyuris	מְרִצְעִית	inactivated (serum)	מְבֹטֵל (נִסְיוֹב)
Parasite	טַפִּיל	infect, to —	זָהֵם
parasite, intestinal —	טַפִּיל מְעִים	to infect himself	הִזְדַּהֵם
parasite, flagellar	טַפִּיל מְעִים שׁוֹטְנִי	infection	זְהוּם
intestinal —		infection, air-borne —	זְהוּם נְשָׂא בְּאֵוִיר
pathogenic	פְּתוֹגֵנִי	infection, direct —	זְהוּם יָשִׁיר
pathogenicity	פְּתוֹגֵנוּת	infection, indirect —	זְהוּם עָקִיף
Petri dish	צִלְחַת פֶּטְרִי	infectious disease	מַחְלָה מִדְבֵּקַת
phagocytes	בִּלְעָנִים	infectiosity	כֹּשֶׁר הַזְהוּם
phagocytosis	בִּלְעָנוֹת	infest, to —	נִנְע
porta infectionis	שַׁעַר הַזְהוּם	infestation	נְגוּעַ
precipitation	הַשְּׁקָעָה (פַּעוּלָה)	infested	מְנֻעַ
precipitin	שְׁקָעוֹן	invasion	פְּלִישָׁה
protozon	אַבְחִי (ר' אַבְחִיִּים)	invasive	פְּלִשְׁנִי
protoplasma	אַבְחָמֶר (ר' אַבְחָמֶרִים)	invasiveness	פְּלִשְׁנוּת
pyogenic	מְמַגֵּל	Larve	זַחַל
Reaction	תְּגוּבָה	lues hereditaria	עֲגָבַת מֶרְחָם
reticulo-endothelial	הַמְעַרְכַּת הַרְשָׁתִית	lysin	מָסוֹן
system	אָנְדוֹתֵלִית	Malaria tertiana	קִדְחַת שְׁלִישִׁית ¹
Saprophyte	רְשִׁיב	malaria quartana	קִדְחַת רְבִיעִית ¹
schistosoma	שְׁסוּעִית	malaria tropica	קִדְחַת טְרוֹפִית
schizogony	רְבִית-שִׁסַּע		קִדְחַת מְמַאֲרָה
schizomycetes	פְּטֵרִיּוֹת-שִׁסַּע	medium	מַצָּע
sensitiveness	רְגִישׁוּת	medium, fluid —	מַצָּע נוֹזְלִי
hypersensitiveness	רְגִישׁוּת-יִתֵּר	medium, semi-solid —	מַצָּע מוֹצָק לְמִחְצָה
septicemia	אֵלַח בְּדָם	medium, solid —	מַצָּע מוֹצָק

1. המונחים קדחת שלישית, — רביעית מסורתיים הם מוצויים בספרות התלמודית ובספרות

הרפואית של ימי הביניים, אלמלא כן, הייתה הוועדה קובעת שלישנית ורביענית ל-quartana, tertiana.

toxin	רַעֲלוֹן	side chain theory	תּוֹרַת הַשְּׂרָשְׁרוֹת
toxin producing bacteria	חִידָקִים יוֹצְרֵי		הַצְדִּיאוֹת
	רַעֲלוֹנִים	smear	מְשָׁח
Ulcus durum	כִּיב קָשָׁה	species antibody	גּוֹגְדָן לְמִין
ulcus molle	כִּיב רַךְ	specificity	סְגִלְיוֹת
Vaccine	תְּרַכִּיב	spirillum	לְלִינִית, סְפִירִלוֹם
vaccination	הִרְכָּבָה	spirochaeta	שֶׁלְשֶׁלֶת, סְפִירוֹכֶטָה
varicela	בַּעֲבוּעֵינִית	sporogonia	רְבִית-נְבָגִים
variola	אֲבַעְבוּעוֹת	strain	גִּזַּע
varioloid	אֲבַעְבוּעֵית	staphylococcus	נֶקֶד אֶשְׁכְּלִי
vector	מַעֲבִיר	streptococcus haemoliticus	נֶקֶד מְשָׁרֵשֶׁר
viability	כֶּשֶׁר הַחַיִּים	מסן הדם, סְטְרֵפְטוֹקֶקוּס	
vibrio	פְּסִיקוֹן	streptococcus	נֶקֶד מְשָׁרֵשֶׁר
virus	וִירוּס	anahaemolyticus	לֹא-מִסֵּן הַדָּם
virulent	אֲלִים ¹	streptococcus viridans	נֶקֶד מְשָׁרֵשֶׁר
virulence	אֲלִימוֹת ¹	מוריק, סְטְרֵפְטוֹקֶקוּס מוֹרִיק	
		suspension	תְּרַחִיף
	תּוֹסֶסֶת	Tabes dorsalis	כְּלִיזוֹן מַח הַשֹּׁדְרָה
kingdom	מַמְלָכָה	taenia solium	הַעֲרָקָה הַמְזוּיָנֶת
class	מַחְלָקָה	taenia saginata	הַעֲרָקָה הַמְפֻטָּמֶת
order	סֵדֵר	taenia nana	הַעֲרָקָה הַנְּנָסִית
family	מִשְׁפָּחָה	taenia echinococcus	הַעֲרָקָה הַתְּרַמִּילִית
tribe	שֵׁבֶט	trichinella spiralis	שַׁעְרוֹנִית לְלִינִית
genus	סוּג	trophozoite	טְרוֹפּוֹזוֹאִיט
species	מִין	typhoid fever	טִיפּוּס הַבֶּטָן
variant	זֶן	typhus fever	טִיפּוּס הַצְּהָרוֹת
variation	שִׁנוּי	toxic	רַעֲלוֹנִי
variability	הַשְּׁתַּנּוּת	toxicity	רַעֲלוֹנוֹת

1. המונחים אלים, אלימות מדויקים וכשרים להבעת העניין, בין אם חמלים virulent, virulence גוורות מן vis = כוח, כדעת אחרים, ובין אם הן לקוחות מן virus = ארס, כדעת אחרים.